

NEVELÉSI ÉRTÉKPREFERENCIÁK AZ ÁLLAMI ÉS EGYHÁZI ISKOLÁKBAN

MAJOR ENIKŐ^{a,b,*} – BACSKAI KATINKA^c – ENGLER ÁGNES^c

^aDebreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen

^bDebreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés-
és Művelődéstudományi Doktori Program, Debrecen

^cDebreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék,
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Debrecen

Beérkezett: 2021. december 1., elfogadva: 2022. május 6.

A nevelés értékátadó folyamat (*Simon 2016*), amire hatással van a vallásosság (*Pusztai 2011*). A pedagógusok értékközvetítő szerepe jelentős a tanulók életében. A tanulmányunkban öt csoportba (*Bacskai 2008*) sorolt, az oktatási színtér két (állami, egyházi) szektorában foglalkoztatott pedagógusok által rangsorolt értékek összehasonlításával az értékközvetítő nevelés jelentőségét mutatjuk be. Papíralapú kérdőíves adatfelvételünket 16 tiszántúli felekezeti iskolában vettük fel negyedikeseket tanító pedagógusok körében 2020-ban, ehhez szűkítettük a Kopp Mária Intézet Értékteremtő gyermeknevelés reprezentatív országos kutatásának adatbázisát az ország keleti régiójára. Eredményeink megerősítették az egyénre és közösségre vonatkozó társadalmi tőke szempontjából hasznos nevelési értékeket.

Kulcsszavak: nevelési értékek, pedagógusok, szektorközi összehasonlítás

The value transfer process of education (*Simon 2016*) is influenced by religiosity (*Pusztai 2011*). The role of educators in transmitting values is significant in the lives of students. In our study, we present the significance of value-mediated education by comparing the values ranked in five groups (*Bacskai 2008*) and ranked by teachers employed in the two sectors of the educational scene. We conducted our paper-based questionnaire survey among 16 teachers in the Trans-Tisza denomination among teachers of fourth-graders in 2020. To this end, we narrowed down the database of the representative national research on value-creating child education at the Mária Kopp Institute to the eastern region of the country. Our results confirmed that educational values useful for social capital for the individual and the community.

Keywords: educational values, teachers, cross-sectoral comparison

* Levelező szerző: Major Enikő, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program, Debrecen, Egyetem tér 1.
E-mail: major.eniko@drhe.hu

Bevezetés

A szocializáció során az értékek megismeréseire is lehetőség nyílik, így minden szocializációs szinten folyamatos az értékátadás és az értéktanulás is (Bocsi–Kozák–Móré 2017). Az értékek orientálják a társadalom tagjait, megragadhatóvá teszik társadalmi hovatartozásukat, társadalmi énüket (Váriné 1987). Az érték mint filozófiai kategória, illetve pedagógiai kérdéskör, másképp jelenik meg a vele mint abszolútummal számoló felekezeti iskolákban, és másképp az értékek pluralizmusát képviselő állami intézményekben. Szabó (2001) szerint minden nevelés értékorientáltnak tekinthető értékelméleti szempontból, csak a forrásukat tekintve lehet eltérés közöttük, így például a felekezeti iskolákban a hagyományok tiszteletére épülő értékek állnak a nevelés középpontjában, míg egy egyéb fenntartású iskolában főként a tanuló egyéni kiteljesedése a fő nevelési szempont.

Az érték fogalmának a társadalomtudományokban nincs egységesen meghatározott definíciója, az azonban mindenképp leszögezhető, hogy az érték egyfajta irányelv, amely egyes cselekvésekben vezérelként működik (Rohan 2000, idézi Keller 2010). A nevelés alatt olyan értékátadó és értékrendszert kialakító, fejlesztő folyamatot értünk, melynek célja, hogy a nevelésben részt vevő legyen képes az életfeladatainak megoldására. Bábosik (2004) szerint a pedagógiai tevékenységben megszülető konkrét nevelési érték a konstruktív életvezetés kialakítása, mely alatt „szociálisan értékes, de egyénileg is eredményes” életvitelt ért (Bábosik 2004: 13), megfelelve így az értékekkel kapcsolatos kettős kritériumnak. A konstruktív életvezetés biztosítékai egyrészt az ön- és közösségfejlesztő magatartásformák (pl. segítőkészség, fegyelmezettség), másrészt az ösztönző-motiváló személyiségkomponensek (pl. szokások, példaképek, meggyőződések).

A nevelés kiinduló pontja az értékválasztás (Balázs 2000). A pedagógusok nevelési értékeinek preferálása mellett fontos szerep jut az intézmények hagyományokkal, nyíltan vagy rejtetten vállalt szabályaikkal való értékközvetítésnek, pedagógiai programjukban vállalt értékpreferenciájuknak is. A gyermeknevelési értékek vizsgálatára több kutatás is irányult (Szabados 1996; Tóth 2001; Török 2011; Bocsi–Kozák–Móré 2017; Dusa 2020). A gyermeknevelési értékekre a kutatók egyrészt úgy gondolnak, hogy melyek az elsajátítandó tulajdonságok, másrészt egy idealizált gyermekkép elemzését végzik. Így találkozhatunk az ideálisnak gondolt közösségben való viselkedés szabályainak (mások tisztelete, odafigyelés, udvariasság), a létfenntartásra vonatkozó tényezőknél (kitartás, kemény munka), az elérhető vagy megcélzott életút eléréséhez szükséges elveknek (határozottság, vezetőkészség) a vizsgálatával (Bocsi–Kozák–Móré 2017). Az adott kultúra sajátosságai alapot és keretet adnak a gyermeknevelési elveknek, amelyben a társadalmi együttműködés elengedhetetlen. Fontos megjegyeznünk, hogy a gyermeknevelési értékek vizsgálatánál figyelembe kell venni, milyen társadalmi és kulturális tőkével rendelkező csoportba tartozó pedagógusok körében végzett vizsgálattal foglalkozunk, hiszen ez éppúgy alakíthatja az értékpreferenciákat, mint például a pedagógusok életkora és neme.

A családi és iskolai színtereken megvalósuló szocializáció során az értékek megszerzése is elérhetővé válik. Párhuzamosan, egymás mellett folyamatosan lehetőség van az értékátadásra és az értéktanulásra, nemcsak a családon belül, hanem az oktatás formális intézményeiben is, ahol figyelembe kell venni azt a szociokulturális helyzetet, amely a nevelés egészét befolyásolja.

Az egyházi iskolákban tanuló diákok szülei nagyobb arányban vallásosak (Pusztai 2004), az egyházi, az alapítványi és a magánintézmények pedagógusai esetében kiforrottabb értékarakterrel rendelkeznek, mint az állami szektorban tanító pedagógusok, ahol a nevelési értékek megítélése az átlaghoz közeli (Morvai 2017; Pusztai 2020). A vallás olyan érték- és normarendszer, olyan összetett világnézet, ami az emberek mindennapi életében egyre nagyobb szerepet játszik (Krauss 2005, idézi Pusztai 2020).

Tanulmányunkban megvizsgáljuk, mi jellemző az állami és a felekezeti iskolák pedagógusaira, milyen értéksorrendet állítanak fel és mely értékek kiemelten fontosak számukra a gyermeknevelés során. A pedagógusok értékközvetítő szerepe fokozottan van jelen a tanulók életében, a saját értékrendszerük kialakításában, a szocializációs folyamatokban; a megfelelő mintaadás meghatározó az értéktanulás szempontjából, és bár a kutatók nagyrészt hasonló értéksorrendet tudnak felállítani (Bacskai 2008; Pusztai 2011; Morvai 2017), mégis bizonyos értékeket másképp preferálnak a pedagógusok abból az aspektusból megközelítve, milyen szektorhoz tartozó intézményben dolgoznak. Mivel kutatásunk egyházi fenntartású intézményekben valósul meg, ezért figyelemmel fordulunk az értékrend keresztény meghatározásához, megvalósításához is. „A jó ismerete még nem tesz jóvá. [...] A keresztény nevelés életcél, világnézetet, lelki érettséget ad.” (Rédly 2006: 156.) A keresztény pedagógia alapvető tézise, hogy nemcsak informálni, hanem formálni is akar, a tanítványokat evangéliumi szellemben neveli úgy, hogy közben toleráns más felfogások, világnézetek, felekezetek iránt. Bencze (2020) szintén rávilágított a keresztény értékek érvényesülésére, ugyanis kutatásában az egyházi fenntartású oktatási intézményben tanuló fiatalok körében az egyenlőség értéke meghatározóbbnak bizonyult a szabadság értékénél, illetve a tolerancia értéke is előtérbe került a tanulónál.

Kutatási módszer és a minta jellemzése

Jelen tanulmány két kérdőíves felmérés adatain alapul, a két kutatás során a kérdőívek teljes mértékig megegyeztek:

1. A referenciakutatást 2020 szeptemberében 16 egyházi intézménybe járó, 4. osztályos tanulókat tanító, tiszántúli pedagógusok körében végeztük. Az *Egyházi iskolák pedagógusainak értékvizsgálata* c. kutatás adatfelvétele papíralapú kérdőívvel történt. A 16 intézményben 25 pedagógus töltötte ki a kérdőívet (ti. volt olyan osztály is, amelyet csak egy pedagógus tanít).
2. Elemzésünk másik része a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) *Értékkeremtő gyermeknevelés* című kutatás 2020 januárjában felvett adatbázisán alapul, mely 72 iskola 144 pedagógusának válaszát tartalmazza.¹ A 2020-ban végett országos felmérésben kérdezőbiztosok keresték fel a tanítókat papíralapú kérdőívvel.² A KINCS kutatási adatbázisából kiválogattuk azokat a pedagógusokat, akik a Tiszántúli Egyházkerület területére eső megyék 25 állami fenntartású intézményében tanítanak negyedik diákokat ($n = 50$).

¹ Ezúttal is köszönjük a Kopp Mária Intézetnek, hogy hozzáférést biztosított az adatokhoz.

² Értékkeremtő gyermeknevelés 2020. A felmérés a KINCS és a Debreceni Egyetem CHERD kutatócsoportja együttműködésében valósult meg. A kutatás vezetője: Pusztai Gabriella.

Tehát az egyházi intézményekben 25, az állami fenntartású iskolákban pedig 50 pedagógus töltötte ki a kérdőívet, így összesen 75 kitöltött kérdőív áll rendelkezésünkre a Tiszántúlról. A megkérdezett pedagógusokat életkoruk alapján négy csoportra osztottuk. A legidősebb korosztályba, akik 1957 és 1965 között születtek, 27 fő tartozik; a következő korcsoportban (1966–1975) 19 fő született; az 1976 és 1985 közötti születettek 16-an vannak a megkérdezett intézményekben, és mindössze 9 fő tartozik a legfiatalabb korosztályhoz (1986–1994). A válaszadók életkora tükrözi a társadalmi állapotot, lényegesen több az idősebb kolléga a pályán, mint a fiatal. Mind az egyházi, mind az állami intézményekben hasonló az átlagéletkor, nincs szignifikáns különbség. A pályán eltöltött évek száma egyenes arányban van az életkorukkal, vagyis a pedagógusi képzés megszerzése után a tanítói pályán helyezkedtek el. A megkérdezettek között az állami szektorban öt férfi tanító tanít alsó tagozaton, egyházi intézményben nem volt férfi kitöltő; a nők aránya mindkét intézményben igazolja a korábbi kutatások eredményét (*Imre–Nagy 2003; Bacskai 2008*), hogy Magyarországon a tantestületek nagy részét nők alkotják. Az adatok feldolgozásához az SPSS programot alkalmaztuk.

A kérdőívben egy 21 itemből álló nevelési értékrangsort állítottunk fel, ahol az egyes itemeket egy 1–4 skálán (1 = egyáltalán nem fontos, 4 = nagyon fontos) értékelték a résztvevők. A kérdés így hangzott: „Milyen felnőtte szeretné nevelni az Önre bízott tanulókat?” A skála kialakítása *Kohn (1963)* nevelési érték rangsorára támaszkodik, amelyet a *CHERD* kutatóintézet számos alkalommal használt már kutatásokban (*Bacskai 2008; Bocsi et al. 2015; Pusztai–Bacskai–Morvai 2021; Pusztai 2011*).

A vizsgálat hipotézise

A nevelési értékek rangsorba rendezhetők (*Földvári 2004*), a 2011-es köznevelési törvény olyan értékek átadását is előírta, amelyek korábban nem szerepeltek elvárásként az iskolákkal szemben, bár az egyházi fenntartású intézmények addig is közvetítették azokat (*Morvai 2017*).

Kutatásunk során feltételezzük, hogy a nevelési értékek rangsora eltérő lesz az egyházi és a nem egyházi általános iskolákban dolgozó tanítók szerint, mivel a nevelési tartalmakat tekintve a felekezethez szorosabban kötődő iskolákban nagyobb hangsúlyt kapnak a tradicionális, főleg közösségre vonatkozó értékek (*Pusztai 2011*). Feltételezzük továbbá, hogy az egyházi intézményekben tanító pedagógusok kiemelten fontosnak tartják a tradicionális keresztény és protestáns értékeket, míg a nem egyházi iskolákban az általános emberi értékek kerülnek előkelőbb helyre.

Eredmények

A tanulók fejlődéséhez, sikeres iskolai előrehaladásához elengedhetetlen, hogy az elsődleges és másodlagos szocializációs színterek megegyező irányba vezessék őket. Ehhez a hasonló nevelési elvek és a közös értékpreferenciák segíthetik hozzá a tanulókat. Az általános iskola és a többnyire megválasztott elsős tanító már azt jelzi, a szülő választott egy nevelési elvet is. Ezt támasztja alá, hogy a pedagógusok úgy vélik, a szülők nagy része együttműködik velük, támogatja őket a gyermekek nevelésében és elégedettek a tanulókkal való törődéssel (*Major 2021*). Az egyházi fenntartású intézmények párhü-

zamosan igyekeznek átadni a hagyományos értékeket, és a korral haladva, megfelelni a modernkori kihívásoknak (Bacsikai 2008).

Megvizsgáltuk és összehasonlítottuk az egyházi és az állami iskolákban tanító pedagógusok körében a 21 nevelési értékre adott válaszokat, melyek az 1. táblázatban látható átlagokkal szolgáltak.

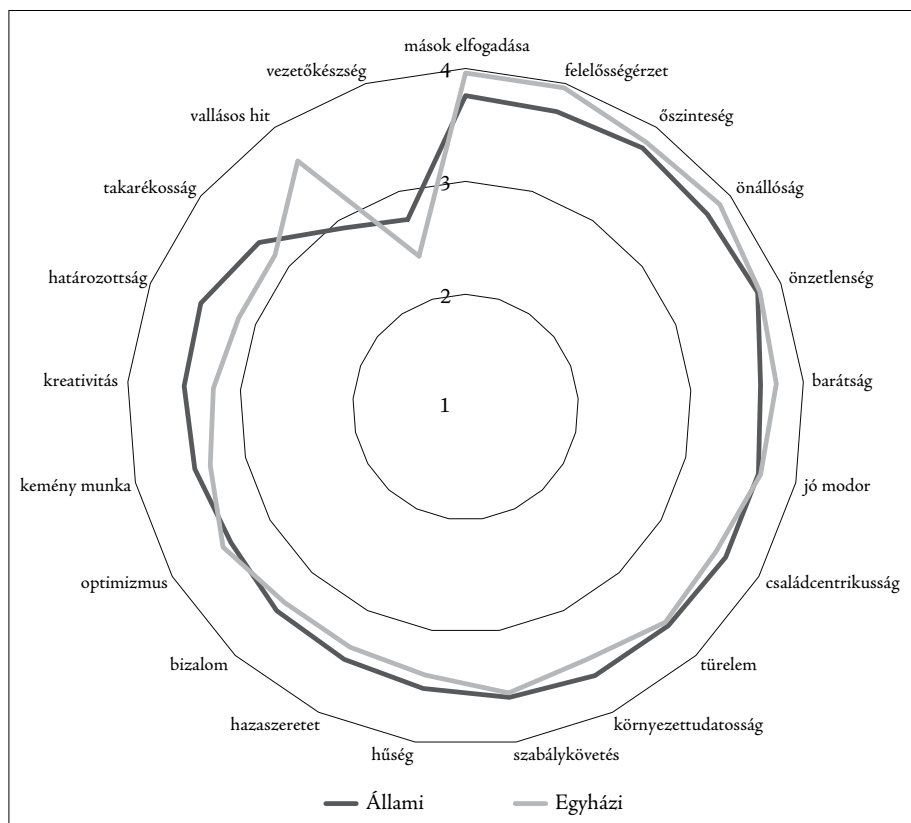
1. táblázat: Az állami és felekezeti iskolák pedagógusainak nevelési értékek választására vonatkozó átlagértékei (1 = egyáltalán nem fontos, 4 = nagyon fontos)

Nevelési érték	Állami		Egyházi	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
mások elfogadása	3,76	0,431	3,96	0,200
felelősségérzet	3,74	0,443	3,96	0,200
őszinteség	3,78	0,418	3,84	0,374
önállóság	3,74	4,443	3,88	0,332
önzetlenség	3,78	0,418	3,80	0,408
barátság	3,62	0,490	3,76	0,436
jó modor	3,66	0,479	3,68	0,476
családcentrikusság	3,66	0,479	3,56	0,507
türelem	3,64	0,485	3,60	0,500
környezettudatosság	3,64	0,598	3,48	0,510
szabálykövetés	3,60	0,539	3,56	0,507
hűség	3,52	0,544	3,40	0,577
hazaszeretet	3,48	0,580	3,36	0,638
bizalom	3,46	0,542	3,36	0,638
optimizmus	3,40	0,571	3,48	0,510
kemény munka	3,46	0,542	3,32	0,557
kreativitás	3,50	0,544	3,24	0,436
határozottság	3,52	0,505	3,16	0,374
takarékosság	3,34	0,519	3,16	0,554
vallásos hit	2,92	0,665	3,64	0,490
vezetőkészség	2,74	0,723	2,40	0,707

Forrás: Értékteremtő gyermeknevelés (KINCS) kutatás ($n = 50$) és egyházi iskolák pedagógusainak értékvizsgálata kutatás ($n = 25$). *Megjegyzés:* Az egyes nevelési érték átlagértékeit az összes megkérdezett átlagértékei alapján csökkenő sorrendben jelenítettük meg.

Korábbi kutatások (Bacsikai 2008; Pusztai 2004, 2020) eredményei szerint a pedagógusok a nevelési értékek közül legfontosabbnak a megbízhatóságot, az őszinteséget és a felelősségérzetet tartották, a legkevésbé fontosnak pedig a jó érdekérvényesítést, a takarékoságot és a vezetőkészséget. Kutatásunk ezt megerősíti, hiszen az általunk vizsgált pedagógusok legfontosabbnak a mások elfogadását, a felelősségérzetet és az őszinteséget vélték, legkevésbé fontosnak pedig szintén a vezetőkészséget jelölték.

Megfigyelhető azonban némi eltérés az állami és az egyházi intézményekben. Az egyházi iskolákban a felelősségérzet és a mások elfogadása mellett az önállóságra nevelés szintén fontos értékek számít, az állami iskolákban pedig az önzetlenség kapott magas átlagértéket az őszinteség és a mások elfogadása mellett. Az 1. táblázatban feltüntettük a szórásokat is, amely értékek arról tanúskodnak, hogy mennyire szétartóak a válaszok (ha az érték magas), vagy mennyire hasonlóak a válaszok a szektoron belül (ha az érték alacsony). Az adatok alapján látszik, hogy az állami fenntartású iskolákban a legnagyobb harmónia a mások elfogadása, az önzetlenség és az őszinteség megítélésében volt, a legnagyobb szórás a vezetőkészség, a vallásos hit és a környezettudatosság értékeinél figyelhetők meg. Az egyházi fenntartású intézményekben a válaszok szóródása a felelősségérzet, az önállóság és a mások elfogadása esetében volt a legkisebb, a legkevésbé hasonló válaszok pedig a bizalom, hazaszeretet és a vezetőkészség esetén. Az egyházi és az állami szektor pedagógusainak válaszai között a vallásos hit, a határozottság és a vezetőkészség kapcsán látható a legnagyobb különbség, utóbbi két nevelési érték az állami szektor pedagógusai körében magasabb. Az 1. ábra a két csoport válasza közötti különbségeket mutatja.

1. ábra: Az állami és felekezeti iskolák pedagógusainak nevelési értékek választására vonatkozó átlagértékei (1 = egyáltalán nem fontos, 4 = nagyon fontos)

A nevelési értékek mélyebb vizsgálatához a változókat csoportokba soroltuk, a csoportosításhoz alapul vettük *Bacskai (2008)* tanulmányát, aki református iskolák tanárairól készült kutatásában öt faktort alkotott meg aszerint, hogy bizonyos értékek preferálása milyen más tulajdonságokkal járhat együtt. A szerző tanulmányában az „általános keresztény tulajdonságok, a jól alkalmazkodók, a kibontakozó, a hagyományos protestáns értékek és a munkaerőpiacon hasznosítható tulajdonságok” neveket adta a faktoroknak. Hasonlóan, de némi módosítással – mivel ebben az esetben nem csak egyházi iskolák tanárait vizsgáltuk – mi is öt csoportot alakítottunk ki: általános emberi értékek, társadalomba való beilleszkedést segítő értékek, személyiség kibontakozásában szerepet játszó értékek, tradicionális protestáns értékek, munkaerőpiacon hasznosítható értékek. A csoportok kialakítása nem statisztikai alapon történt, hanem a szakirodalom elméleti alapjain (elsősorban *Bacskai 2008; Pusztai 2011; Pusztai–Bacskai–Morvai 2021*), így vannak olyan értékek, amelyek több csoportban is előfordulnak. Az öt csoportba általunk besorolt értékeket a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat: A nevelési értékek csoportosítása

Általános emberi értékek	Társadalomba való beilleszkedést segítő értékek	Személyiség kibontakozásában szerepet játszó értékek	Tradicionális protestáns értékek	Munkaerőpiacon hasznosítható értékek
őszinteség	optimizmus	kreativitás	hazaszeretet	határozottság
felelősségérzet	barátság	határozottság	takarékosság	kreativitás
mások tisztelete	önzetlenség	optimizmus	önállóság	munkaszeretet
bizalom	jó modor	vezetőkészség	vallásos hit	önállóság
szabálykövetés			hűség	
türelem				
családcentrikusság				

Az általános *emberi* értékek közé soroltuk a bizalom, a szabálykövetés, a családcentrikusság, az őszinteség, a felelősségérzet, mások elfogadásának kialakítását és a türelem megerősítését. A neveléstudományi kutatások közül több is foglalkozik az eredményes oktatás tükrében a közös munka alapjával, a bizalommal. Bizalom ott alakulhat ki egy intézményen belül – a tantestület tagjai között, a szülő és pedagógus között és az iskolai kapcsolatokon belül talán leginkább fontos pedagógus-gyermek között –, ahol ezek az aktorok az őszinteséget, a megbízhatóságot, a jószándékot mutatják egymás felé. Az átlagértékek alapján mindkét fenntartó szektor pedagógusai fontosnak tartják a bizalom kiépítését és erősítését a gyermek nevelése során. Ezeknek az értékeknek a preferálása inkább jellemzőbb volt a nem egyházi iskolákban tanító tanárok körében, mint az egyházi iskolákban tanító kollégáikéban (1. táblázat).

A társadalomba való beilleszkedést segítő értékek (önzetlenség, optimizmus, barátság, környezettudatosság, jó modor) vizsgálatakor azt tapasztaltuk, hogy az egyházi és az állami szektorban dolgozó pedagógusok véleménye megoszlik, de alapvetően hasonló gondolkodásmód jellemző rájuk. Alapvetően mindegyik nevelési értéket fontosnak tartják, de azon belül is az önzetlenség, a jó modor és a környezettudatosság értéke kiemelkedően fontos az állami iskolákban, a felekezeti intézményekben pedig a barátság,

az ösztinteség, illetve itt is a jó modor kapott kiemelt figyelmet a tanárok értékpreferenciájában (1. táblázat). *Pusztai (2011)* korábbi kutatásának eredménye szerint a pedagógusok a felekezeti iskolákban a tudásgyarapítással egyformán fontosnak tartották a lelkiigondozást, illetve a társadalmi integrációhoz köthető szorgalom és jó modor értékét. Meglepő, hogy az állami intézményekben a környezettudatosság és az optimizmus tekintetében van olyan pedagógus, akinek kevésbé vagy éppen egyáltalán nem fontos ezeknek az értékeknek az átadása; holott a környezettudatosság egyben felelősségvállalás az egészség, a környezet megőrzéséért is. *Pusztai (2011)* vizsgálata szerint az iskolának tulajdonított nevelési feladatok közül a másokkal való együttműködést, illetve a környezeti nevelést is fontosnak tartják az egyházi iskolák aktorai.

A *személyiség kibontakozásában szerepet játszó értékek* (kreativitás, határozottság, optimizmus, vezetőkészség) nevű változócsoporthoz vizsgálatakor azt láttuk, hogy a kreativitás, a határozottság és az optimizmus az állami és az egyházi iskolák pedagógusainak is kiemelten fontos vagy fontos, ellenben mindkét csoportban a vezetőkészség kapta a legalacsonyabb átlagértéket. A kreativitást nagy létszámban jelölték a pedagógusok fontosnak, illetve kiemelkedően fontosnak, hiszen ennek az élet minden területén nagy haszna van, így a munkában, a tanulásban vagy akár a magánéletben, a baráti kapcsolatokban, a szabadidő eltöltésben egyaránt. A pedagógusok a kreativitás fejlesztésével a gyermekek társadalmi tőkét is növelik, mert minél erősebb a tanulók kreativitásának fejlettsége, annál nagyobb lesz a társadalom profitja a majdani munkavállalásuknál.

A *tradicionális protestáns értékek* közé tartozik a hazaszeretet, a hűség, a vallásos hit, az önállóság és a takarékoság értéke, melyek közül kiemelkedően fontosnak tartják az állami és felekezeti intézmények pedagógusai az önállóságot, mely alapja a mindennapi és az iskolai munkavégzés gördülékenységének. *Pusztai (2011)* vizsgálata azt mutatta, hogy a rendszerváltást követően egyértelműen látható a különbség a vallásos és nem vallásos emberek nevelési értékpreferenciája között: a két csoportnál a nem vallásosak magasabbra értékelik az önállóságot, mint a vallásosak. Szintén a vallásosság szerinti elemzése erősítette meg, hogy a nevelés feladatkörébe beletartoznak a magyar hagyományok és a hazaszeretetre nevelés elvei is. Vizsgálatunkban az állami iskolákban a pedagógusok közül a vallásos hitet a megkérdezettek 74%-a fontosnak, illetve kiemelkedően fontosnak tartja annak ellenére, hogy nem felekezeti iskolában tanítanak. Ebből arra következtethetünk, hogy a vallásos önbesorolásuk alapján mégis kiemelt feladatuknak tekintik a vallásos hit mint érték megjelenését, hogy szerepet kapjon a tanulók nevelésében a másodlagos szocializációs szintéren is. Hozzáteve azért, hogy az állami iskolák pedagógusai esetében a 21 nevelési érték közül ez kapta a második legalacsonyabb átlagot, és az egyházi iskolákban tanító pedagógusok körében is csak a 8. legmagasabb átlagértéket érte el a vallásos hit.

Végül a *munkaerőpiacon hasznosítható értékek* közé soroltuk a határozottságot, az önállóságot, a kemény munkát és a kreativitást. A munka központi szerepet tölt be a társadalom, a gazdaság és az egyén életében; a munka a szükségletek kielégítésének eszköze, a társadalmi részvétel egyik formája, a társadalmi beágyazódás alapja (*Móré 2018*). Ezek közül az önállóság és a kreativitás már megjelent más csoportnál is, de vizsgálatuk ebből a megközelítésből is fontos, hiszen ezen értékek gyermekkori megalapozottsága társadalmi tőkeként funkcionál, a munkába állás során a társadalom számára jár tökeftermeléssel. A kitartás, a határozottság, a kemény munka, a tanulásba fektetett energia a fejlődés, az eredmények elérésének egyik legfontosabb előfeltétele. Ezt igazolja a kapott

eredmény is, a pedagógusok függetlenül attól, hogy mely szektorban dolgoznak, egyaránt fontosnak és kiemelkedően fontosnak tartják ezeket az értékeket.

Összegzés

Az oktatási intézmények az értékek szempontjából is kulcsfontosságú szerepet játszanak, hiszen az oktatási rendszer a társadalom kultúrájának és értékeinek átadásában is kiemelt szerepet kap. A másodlagos nevelési szocializáció színterén is meg tapasztalhatják a tanulók, hogy az adott intézmény pedagógusai számára mi értékes, mi a becslendő érték, a követendő példa az életben. Tanulmányunkban az értékek, az értékátadás és értéktanulás folyamatait vizsgáltuk az iskolai értékpreferencia körében. Ezek az értékek hatnak az emberi cselekedetekre, meghatározzák az elérendő célokat és az ehhez felhasználható eszközöket. Hipotéziseink igazolást nyertek. Meg erősítjük a korábbi vizsgálatok (*Pusztai 2004; Bacskai 2008*) eredményeit, miszerint a megkérdezett tanítók a nevelési értékek közül legfontosabbnak a felelősségérzetet és az őszinteséget tartották, ugyanakkor vizsgálatunkban az önállóságra nevelés és a mások elfogadása értékeinek preferálása szintén kiemelkedett. Igazolódni látszik az is, hogy az egyházi intézményekben tanító pedagógusok egyaránt kiemelten fontosnak tartják a tradicionális keresztény és protestáns értékeket. Az egyházi és a nem egyházi iskolában tanító tanárok között a legnagyobb különbség a vallásosság megítélésében volt, de emellett a vezetőkészség és a határozottság mint nevelési érték is nagy különbséget mutatott. Utóbbi két nevelési érték nem egyházi iskolák pedagógusai körében magasabb. A szórások alapján látszik, hogy a vezetőkészség a két szektoron belül is megosztotta a tanárokat, tehát ez a nevelési érték megosztó a tanárok körében.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány alapját képező kutatást a MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport hajtotta végre, és a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

IRODALOM

- BÁBOSIK I. (1993) A spontán kirekesztődés mint iskolai ártalom. *Új Pedagógiai Szemle*, Vol. 43. Nos 7–8. pp. 86–94.
- BÁBOSIK I. (2004) *Neveléstudomány*. Budapest, Osiris Kiadó.
- BACSKAI K. (2008) Református iskolák tanárai. *Magyar Pedagógia*, Vol. 108. No. 4. pp. 359–378.
- BALÁZS S. (2000) A pedagógiai értékek alakulása a rendszerváltás folyamatában a középiskolás fiatalok körében. Habilitációs értekezés. Banská Bystrica, Universita Mateja Bela, Pedagogická Fakulta.
- BENCZE Á. (2020) Hol van az igazság? – Görögkatolikus egyházi fenntartású középiskolás fiatalok igazságosságával kapcsolatos értékei. *Metszetek*, Vol. 9. No. 4. pp. 105–123. <https://doi.org/10.18392/metsz/2020/4/6>

- BOCSI V., KOZÁK A. & MÓRÉ M. (2017) Súlypontok és perifériák. Pedagógusok értéktérinek vizsgálata. *Kultúra és Közösség*, Vol. 8. No. 1, pp. 5–18.
- DUSA Á. (2020) Gyermeknevelési értékek. *Kapocs*, Vol. 3. No. 2, pp. 21–29.
- FÖLDVÁRI M. (2004) Vallásosság és értékek együttjárása a magyar társadalom generációiban. Doktori disszertáció. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem.
- IMRE N. & NAGY M. (2003) Pedagógusok. In: HALÁSZ G. & LANNERT J. (eds) *Jelentés a magyar közoktatásról*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest, pp. 273–277.
- KELLER T. (2010) Magyarországi értéktérkép: normakövetés, egyéni teljesítmény, szolidaritás és öngondoskodás elfogadottsága a magyar társadalomban. *Szociológiai Szemle*, Vol. 20. No. 2, pp. 42–70.
- KOHN, M. L. (1963) Social class and parent-child relationships: An interpretation. *American Journal of Sociology*, Vol. 68. No. 4, pp. 471–80.
- MAJOR E. (2021) Érték, nevelés-oktatás és kapcsolattartás összehangolása a pedagógus perspektívájából. *Mediárium*, Vol. 15. Nos 1–2, pp. 44–63.
- MORVAI L. (2017) *Ora et labora?* Doktori disszertáció. Debreceni Egyetem.
- MÓRÉ M. (2018) A foglalkoztatáspolitikai társadalmi és gazdasági meghatározottsága. In: SEBŐK M. (ed.) *A munka világa*. Budapest, Saxum Kiadó, pp. 31–50.
- PUSZTAI G. (2004) *Iskola és közösség: felekezeti középiskolások az ezredfordulón*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- PUSZTAI G. (2011) Vallásosság és pedagógiai ideológiák. *Educatio*, Vol. 19. No. 1, pp. 48–61.
- PUSZTAI G. (2020) *A vallásosság nevelésszociológiája. Kutatások vallásos nevelésről és egyházi oktatásról*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- PUSZTAI G. & BACSKAI K. (2015) A PISA és a fenntartói sokszínűség. *Educatio*, Vol. 23. No. 2, pp. 39–49.
- PUSZTAI G., BACSKAI K. & MORVAI L. (2021) Religious Values and Educational Norms among Catholic and Protestant Teachers in Hungary. *Religions*, Vol. 12. No. 805. <https://doi.org/10.3390/rel12100805>
- PUSZTAI G. & ENGLER Á. (2020) Értéktérmentő gyermeknevelés a családban és az oktatásban. *Kapocs*, Vol. 3. No. 2, pp. 3–10.
- RÉDLY E. (2006) *Pedagógia keresztény szemmel* (főiskolai jegyzet). Győr, Brenner János Hit-tudományi Főiskola.
- SZABADOS T. (1996) Gyermeknevelési elvek a magyar társadalomban (1982–1996). *INFO-Társadalomtudomány*, Vol. 10. No. 39, pp. 59–74.
- SIMON A. (2016) Nevelési értékek és értékrendszerek. *Tavaszi szél tanulmánykötet*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, pp. 114–126.
- SZABÓ L. T. (2001) Értékek az iskolában. *Educatio*, Vol. 10. No. 3, pp. 461–471.
- TÓTH O. (2001) Értékátadási problémák a családban. *Educatio*, Vol. 10. No. 3, pp. 449–460.
- TÖRÖK P. (2011) A család és nevelés az európai értékek fényében. *Új Pedagógiai Szemle*, Vol. 61. Nos 1–5, pp. 130–134.
- VÁRINÉ SZILÁGYI I. (1987) *Az ember, a világ és az értékek világa*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- ZRINSZKY L. (2002) *Neveléstudomány*. Budapest, Műszaki Könyvkiadó.

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)